

Nieuwe vindplaatsen van zeldzame korstmossen en licheenparasieten in 2009, 2010 en 2011

Laurens Sparrius, André Aptroot & Maarten Brand

Inleiding

Sinds het verschijnen van de laatste versie van de standaardlijst korstmossen (Aptroot et al. 2009) zijn weinig artikelen verschenen over nieuwe vondsten van bekende, maar toch bijzondere soorten. Vooral meldingen van nieuwe soorten en adventieven kregen de aandacht. Veel waarnemingen staan in interne inventarisatieverslagen die niet voor iedereen toegankelijk zijn. Om deze achterstand weg te werken is een overzicht gemaakt van alle waarnemingen van (zeer) zeldzame soorten zoals die in de Nationale Databank Flora en Fauna zijn opgenomen. In dit overzicht zijn bekende vindplaatsen wegelaten, alsmede vondsten in kerngebieden waarbinnen een soort veel voorkomt. Ook adventieve vondsten staan niet vermeld, ook niet als het inheemse soorten betreft. Zijn er van een soort erg veel waarnemingen gedaan, dan is een samenvatting gemaakt of is slechts één van de locaties in een gebied genoemd. Bij elke waarneming staat de vinder vermeld. De determinator is vermeld, indien bewijsmateriaal (foto, herbariummateriaal) door een reviseur is gecontroleerd. In de meeste gevallen is de soort al door de vinder zelf correct op naam gebracht.

De BLWG moedigt iedereen aan om bekende vindplaatsen van zeldzame soorten te bezoeken en waarnemingen door te geven, zo mogelijk voorzien van een foto en het substraat. Zulke herhaalde waarnemingen worden gebruikt om trends van soorten voor de Rode Lijst beter te kunnen bepalen.

Soortenlijst

Absconditella delutula: Vliegveld Soesterberg, coörd. 146.6-461.2, 20-9-2011, A. Aptroot, op slakken.

Absconditella sphagnum: Door André Aptroot gevonden tijdens inventarisaties in het Buurserzand, Bargerveen, Barger-Oosterveld,

Wooldse Veen, Meddosche Veen, Korenburgerveen, Witte Veen, Kampina en Brunsummerheide.

Acarospora versicolor: Mechelen, RK kerk, coörd. 192.9-311.9, 12-9-2009, A.M. Brand, op harde kalksteen.

Acrocordia conoidea: Fort Vechten, coörd. 140-452, 12-1-2010, A. Aptroot, op baksteen.

Anisomeridium bifforme: Langbroekerwetering, coörd. 140.1-450.9, 2-2011, P. Kroon, det. L.B. Sparrius, op stam van wilg in relatief open wilgenbosje.

Arthonia didyma: Deze soort is weer gezien op een andere plek in het Speulderbos, coörd. 176.4-474.2, 16-7-2010, L.B. Sparrius, op beuk.

Arthonia phaeophysciae: Nijbeets, kerkhof, coörd. 196.3-564.6, 12-8-2009, A.M. Brand, op kalksteen van graven, op *Phaeophyscia orbicularis*.

Arthonia pruinata: Kortehemmen (Z van Drachten), coörd. 200.9-565.9, 12-8-2009, A.M. Brand, op eik rond oud kerkje en in oprijlaan; De Oldenhof, coörd. 195.1-520.5, 21-1-2010, C.M. van Herk, op eik bij landhuis.

Arthothelium ruanum: IJzerenbos Z, coörd. 189.7-340.5, 2-2-2011, A. Aptroot, op kers; Weerdinger Meerbosch, coörd. 257.2-537.9, 1-5-2011, H.J. Timmerman, op lijsterbes.

Bacidia bagliettoana: Fort Ruigenhoek, coörd. 137.2-460.2, 3-2009, A. Aptroot, op baksteen; Naarden-Vesting, coörd. 139.437-478.741, 1-2009, A. de Groot.

Bacidia carneoglauc: Edam, coörd. 134.2-501.4, 24-1-2009, D. Wolfskeel, det. A. Aptroot, op baksteen; N van Volendam, IJsselmeerdijk, coörd. 134.5-501.8, 24-1-2009, D. Wolfskeel, det. A. Aptroot, herb. D. Wolfskeel, op baksteen.

Bacidia saxenii: Vliegveld Soesterberg, coörd. 146.6-461.2, 20-9-2011, A. Aptroot, op slakken; Schiermonnikoog, Oost deel, duinen bij paal 13.3, coörd. o.a. 214.9-613.3, 9-9-2009, A.M. Brand, op hout, aangespoeld in duin; Eemshaven, Z van Emmahaven, coörd. o.a. 250.6-607.2, 16-8-2009, A.M. Brand, op beton tussen granietblokken, hoog op zeedijk.

Bacidia trachona: IJsselmeerdijk Edam/Volendam, coörd. 134.2-501.4, 24-1-2009, A. Aptroot, op baksteen; N van Volendam, IJsselmeerdijk, coörd. 134.5-501.8, 24-1-2009, L.B. Sparrius, op basalt.

Bacidia viridifarinos: NOP Zuidermeerdijk, coörd. 168.9-524.5, 22-2-2009, A. Aptroot, op

graniet; Volendam, langs het IJsselmeer in het noorden van het dorp, coörd. 134.1-501.3, 24-1-2009, L.B. Sparrius, op basalt; N van Volendam, IJsselmeerdijk, coörd. 134.5-501.8, 24-1-2009, L.B. Sparrius, op basalt; Kolhorn (NH), verhard stuk van Waarddijk bij gemaal ten noorden van het dorp, coörd. 122.8-535.5, 24-2-2010, L.B. Sparrius, op baksteen; Z van Venhuizen, Zuiderdijk, coörd. 144.3-518.3, 27-1-2011, L.B. Sparrius, op graniet; Vuurtoreneiland, coörd. 129.5-487.2, 17-10-2011, H.J. Timmerman, op basalt.

Bagliettoa baldensis: Kolhorn (NH), verhard stuk van Waarddijk bij gemaal ten noorden van het dorp, coörd. 122.8-535.5, 24-2-2010, A. Aptroot, op kalksteen.

Bagliettoa steineri: Den Andel, kerk, coörd. 229.7-600.4, 7-2010, A. Aptroot, op kalksteen; Oostrum kerk, coörd. 198.6-393.5, 26-10-2010, A. Aptroot, op kalksteen; Mechelen, RK kerk, coörd. 192.9-311.9, 12-9-2009, A.M. Brand, op kalksteen van kerkmuur.

Buellia badia: Gevonden op leisteel van grafzerken en (vermoedelijk met zware metalen geïmpregneerde) horizontale hardhouten oppervlakken, zoals bruggetjes en oeverbeschoeiing in parken en woonwijken.

Buellia schaeferi: Hilverbeek, coörd. 137.51-472.421, 2010, A. Aptroot; Gasselternijveenschemond, coörd. 258.3-557.6, 16-9-2009, C.M. van Herk, op eik langs weg.

Calicium glaucellum: Oosterhesselen, coörd. 244.6-531.2, 9-10-2009, C.M. van Herk, op eik in tuin.

Caloplaca albolutescens: Flevoland, coörd. 152.9-485.6, 17-10-2009, A. Aptroot, op beton; Geffen, kerk, coörd. 160.2-417.2, 24-10-2010, A. Aptroot, op baksteen; Leveroy kerk, coörd. 187.1-362.5, 27-10-2010, A. Aptroot, op baksteen; Den Bosch, Crèvecoeur, coörd. 146.6-416.4, 25-3-2011, A. Aptroot, op baksteen; Kudelstaart (Aalsmeer), Kudelstaartse weg, coörd. 111.6-472.7, 25-8-2009, A.M. Brand, op beton van oeverbeschoeiing; Oirsbeek (L), rond kerk, coörd. 191.5-329.0, 12-9-2009, L.B. Sparrius, op mortel; Jabeek (L), kerk en kerkhof, coörd. 193.8-332.6, 12-9-2009, L.B. Sparrius, op baksteen.

Caloplaca arenaria: Noordoostpolder, Creil, IJsselmeerdijk bij km 11.4, op graniet strook boven basalt, coörd. 170.1-532.6, 12-7-2011, leg. & herb. Brand 62535; Dinxperlo, oude begraafplaats, op leisteel van graven, coörd. 230.9-431.1, 21-8-2010, leg. & herb. Brand 61065.

Caloplaca atroflava: Buren, stadsmuur, O-deel, coörd. 151.5-435.9, 16-9-2009, A.M. Brand.

Caloplaca chrysodeta: Kasteel Biljoen, coörd. 196-445, 23-9-2009, A. Aptroot, op baksteen; Geffen, kerk, coörd. 160.2-417.2, 24-10-2010, A. Aptroot, op baksteen; Coörd. 182.8-319.8, 19-6-2009, L.B. Sparrius.

Caloplaca crenularia: Kampina graf Tienhoven, coörd. 147.3-398.4, 8-2009, A. Aptroot, op graniet.

Caloplaca ferruginea: Havelte, coörd. 211.5-529.7, 24-3-2010, C.M. van Herk, op eik langs kanaal; Soesterberg - Vliegbasis Soesterberg, coörd. 146.5-461.8, 25-9-2011, L.B. Sparrius, 1 exemplaar, 4 cm diam., op jonge wilg 5 cm dbh, 4 m hoog aan rand van vochtige laagte op stuwwal.

Caloplaca lutealba: Barger Oosterveld, RK begraafplaats, coörd. 261.3-532.6, 1-5-2011, A. Aptroot, op appel.

Caloplaca microthallina: Bierum, Eemsdijk bij Hoogwatum, coörd. 254.9-601.1, 16-8-2009, A.M. Brand, op graniet van zeedijk, littorale zone; Schiermonnikoog, veerdam, coörd. 208.8-609.6, 11-9-2009, A.M. Brand, op basalt van dijkje, littorale zone.

Caloplaca subpallida: Hornhuizen, kerk, coörd. 219.7-600.5, 7-2010, A. Aptroot, op kalksteen; Coörd. 134.7-471.1, 27-9-2011, A. de Groot, Op leisteel van graf; Nieuwstadt (L), kerk en kerkhof, coörd. 188.1-338.6, 13-9-2009, L.B. Sparrius, op leisteel; Grevenbicht (L), begraafplaats Papenhoven, coörd. 182.6-339.2, 13-9-2009, L.B. Sparrius, op leisteel; Ruïne van Brederode, coörd. 102.9-493.4, 31-10-2010, L.B. Sparrius, op leisteel; Tilburg, begraafplaats, coörd. 133.5-396.3, 12-6-2010, L.B. Sparrius, op graniet; Barger Oosterveld, RK begraafplaats, coörd. 261.3-532.6, 1-5-2011, H.J. Timmerman, op leisteel van liggende grafzerk; Schelpweg, strandslag tussen Monster en Den Haag, coörd. 72.6-451.0, 31-7-2011, H. Toeteneel, op basalt.

Caloplaca ulcerosa: Wassenaar, De Klip-Bierlap, coörd. 85.1-463.3, 24-3-2011, A. Aptroot, op populier; Heiloo, Nijenburg, coörd. 110-513.8, 30-8-2009, A.M. Brand, op oud bakstenen bruggetje bij buitenplaats.

Carbonea vitellinaria: Overveen, Elswout, muur Oranjerie, coörd. 101.2-488.1, 27-2-2009, L.B. Sparrius, op zandsteen op *Candelariella vitellina*.

Catillaria atomarioides: Witteveen, dorp, coörd. 240.8-537, 29-4-2011, A. Aptroot, op graniet; Voorne, Vierpolders, schuur NW van kerk, coörd. 71.9-433, 26-8-2009, A.M. Brand, op grijze dakpannen van schuur; Best, Zessprong 19, coörd. 154.1-391.2, 11-9-2009, A.M. Brand, op grijze dakpan van huis; Nijbeets, kerkhof, coörd. 196.3-564.6, 12-8-2009, A.M. Brand, op leisteel van graf; Dijk Nijkerk, coörd. 158-473, 8-2-2011, A. van den Bremer, herb. J.L. Spier, op graniet; Boswachterij Odoorn, Schapenpark, coörd. o.a. 250.9-543.3, 30-4-2011, H.J. Timmerman, op graniet.

Catillaria nigroclavata: Deze voorheen zeldzame soort is op allerlei plekken nieuw gevonden. Voorheen groeide de soort voornamelijk als

reusachtige zwarte plakmaten op oude iepen in het noorden van het land. Tegenwoordig vinden we de soort ook met een dun thallus en blekere apotheciën in bossen in Flevoland, op jonge laanbomen, vooral populier en es, en in duinstruweel op gladde takjes.

Chaenotheca brachypoda: Ankeveense plas-sen, coörd. o.a. 133.2-475.6, 9-6-2009, L.B. Sparrius, op wilg; Oostvaardersplassen, bos bij bezoekerscentrum, coörd. 157-496.3, 2-1-2011, H.J. Timmerman, massaal op 1 oude wilg.

Chaenotheca chlorella: Ruiten A, coörd. 271.3-558.8, 2010, A. Aptroot; Velhorst, coörd. o.a. 219.4-462.3, 2010, A. Aptroot; Lieftingsbroek, coörd. 271-558, 10-3-2010, A. Aptroot, op oude eik; Ruiten A, coörd. 271.3-558.7, 2010, A. Aptroot.

Chaenotheca chrysocephala: Deelerwoud, coörd. o.a. 190.4-454.5, 14-4-2009, P. Kroon, op eik; Hoog Soerensche Bosschen, Kruisjesdal, coörd. 189-470, 18-7-2010, H.J. Timmerman, op eik.

Chaenotheca furfuracea: Benneveld, coörd. 246.4-533.2, 1-10-2009, C.M. van Herk, op eik op dorpsbrink; Sleen, rond kerk, coörd. 250.5-533.0, 29-4-2011, L.B. Sparrius, op eik.

Chaenotheca hispidula: Bantam, coörd. 137.9-474.2, 2010, A. Aptroot.

Chaenotheca stemonea: Deze soort wordt de laatste jaren beter herkend en is recent op allerlei oude eikenlanen en landgoederen ontdekt door het hele land, waar de soort vermoedelijk al veel langer voorkomt.

Chaenotheca xyloxena: Nationaal Park Drents-Friese Wold, coörd. 215.6-545.0, 31-12-2011, A. Aptroot; Diever, Wapserveld, coörd. 215.6-545.0, 11-7-2011, A. Aptroot, op hout.

Chaenothecopsis savonica: Mantingerbos en -weiden, coörd. 236.899-536.5, 2010, A. Aptroot; Cronebos, coörd. 142.6-468.1, 2010, A. Aptroot; De Schans, coörd. 223.6-510.4, 19-11-2009, C.M. van Herk; Deelerwoud, coörd. o.a. 191.6-453.9, 3-2-2009, P. Kroon.

Chrysothrix candelaris: Bantam, coörd. 137.9-474.2, 2010, A. Aptroot; Overveen, Elswout, rond parkeerplaats, coörd. 101.3-487.8, 27-2-2009, L.B. Sparrius, op linde; Lage Vuursche, bomen langs weg, coörd. o.a. 143.7-465.6, 3-1-2009, L.B. Sparrius, op oude eiken; Lycklemabosch, Heidepaed hoek De Griene Singel, coörd. 166.8-542.1, 20-8-2011, H.J. Timmerman, op eik.

Cladonia cariosa: Vliegveld Soesterberg, coörd. 147.3-460.4, 2010, A. Aptroot, op zand langs betonplaten van weg; Sint-Pietersberg, coörd. 175.9-315.9, 31-12-2011, A. Aptroot; Eys, coörd. 191.7-315.4, 26-5-2009, L.B. Sparrius.

Cladonia phyllophora: Holtingerzand, coörd. 213.3-535.2, 2009, A. Aptroot, op kalkarm zand; Loonse en Drunense Duinen - Zandverstuiving,

coörd. o.a. 135.4-407.0, 27-10-2011, A. Aptroot, op kalkarm zand [enkele dm²'s].

Cladoniicola staurospora: Nijmegen, Ooij, Spruitenkamp, tunneltje door dijk, coörd. 192.3-430.4, 15-9-2009, A.M. Brand, op rieten dak aan dijk; Schiermonnikoog, Oost deel, duinen bij paal 13.3, coörd. 214.9-613.3, 9-9-2009, A.M. Brand, op steile N-helling van jong duin.

Clauzadea monticola: Fort Ruigenhoek, coörd. 137.2-460.2, 3-2009, A. Aptroot, op baksteen.

Collema fuscovirens: Fort Ruigenhoek, coörd. 137.2-460.2, 3-2009, A. Aptroot, op baksteen; Wieringermeerdijk, coörd. o.a. 136.3-536.7, 29-5-2009, A. Aptroot, op harde kalksteen; Betonnen muur De Hoge Veluwe, coörd. 184.7-455.9, 28-1-2009, L.B. Sparrius; Odoorn, begraafplaats, coörd. 253.1-541.7, 30-4-2011, H.J. Timmerman, op harde kalksteen; Begraafplaats Bergklooster, coörd. 205.4-505.4, 20-11-2010, H.J. Timmerman, op harde kalksteen [meerdere grafzerken]; Halfweg, Spaarndammerdijk, oude zeemuur, coörd. 112.5-489.2, 15-4-2011, H.J. Timmerman, op baksteen.

Corticifraga fuckelii: Dam in Wolderwijd bij brug Harderwijk, coörd. 169.8-486.4, 24-5-2010, A. Aptroot, op kalkarm zand; Best, Prinses Christinalaan, coörd. 154.1-391, 11-9-2009, M. Brand, op zandig, braakliggend terrein; Linne, Rijksweg, Z van Driesprong, coörd. 192.5-350.4, 13-9-2009, A.M. Brand, op talud van nieuwe greppel (naast geluidsscherm A73); Sellingen, Ter Borg, Borgerveld, coörd. 271.4-551, 14-8-2009, A.M. Brand, op kale grond van voormalige akker; Den Dolder, coörd. 145.9-461.5, 17-4-2009, J.L. Spier, det. L.B. Sparrius, op kalkrijk zand, op *Peltigera didactyla*.

Dibaeis baeomyces: Boswachterij Odoorn, Schapenpark, coörd. 250.8-542.7, 30-4-2011, A. Aptroot e.a., op lemig zand tussen keien veldweg.

Diploschistes muscorum: Arboretum Rotterdam, coörd. 90-435, 21-10-2009, J.W. de Jong, op schors van oude es (!).

Diploschistes scruposus: Oosterbeek, bij kerk, coörd. 185.9-443.4, 11-4-2011, A. Aptroot, op tufsteen.

Endocarpon pusillum: Sint-Pietersberg en ENCI-groeve, coörd. o.a. 175.9-315.5, 31-12-2011, A. Aptroot, op mergel; Sweikhuizen (L.), kerk, coörd. 187.3-329.3, 12-9-2009, L.B. Sparrius, op kalkrijk zand.

Enterographa crassa: Liesbos noordrand, coörd. 107.4-400, 17-11-2010, A. Aptroot, op eik; Nijenburg, coörd. 110.0-514.0, 31-12-2011, A. Aptroot; Voorsterbos, coörd. 189.0-521.3, 31-12-2011, A. Aptroot, op populier; Bantam, coörd. 137.9-474.2, 2010, A. Aptroot; Boekesteyn, coörd. 137.3-473.9, 2010, A. Aptroot; Liesbos, coörd. 107.1-399.7, 17-11-2010, A. Aptroot, op eik; Voorsterbos, coörd. 188.9-521.5, 16-1-2011, A. Aptroot, op populier; Menaldum, Schatzen-

burg, NW-rand van park van landgoed, coörd. 172.4-579.5, 8-9-2009, A.M. Brand, op voet van es aan rand parkbos; van boom rest nu alleen afgezaagde basis; Overveen, Elswout, coörd. o.a. 100.9-488.5, 27-2-2009, L.B. Sparrius, op eik.

Fellhanera ochracea: Overveen, Elswout, coörd. 100.9-488.3, 27-2-2009, L.B. Sparrius, heel veel in diepe schorsspleten van oude eiken; Zeist, Bornia, coörd. 147.2-453.6, 11-12-2010, L.B. Sparrius, op massaal op stambasis douglas-sparren; Schiermonnikoog, Tweede Dennen, coörd. 206.5-611.2, 18-9-2010, L.B. Sparrius, op den.

Fellhaneropsis myrtillicola: Horsterwold, coörd. 159.3-482.3, 21-3-2009, H.J. Timmerman, det. A. Aptroot, herb. A. Aptroot, op es.

Fuscidea cyathoides: Bostel, keienkunstwerk, coörd. 150.6-400.8, 22-10-2010, A. Aptroot, op grind.

Fuscidea lightfootii: Haamstede - Zeepeduin, coörd. 40.4-413.6, 14-9-2011, det. A. Aptroot, herb. H. Toetel, op populier; Overveen, Elswout, grasland met bomen O van landhuis, coörd. 101.1-487.9, 27-2-2009, L.B. Sparrius, één exemplaar op 1 meter hoogte op dikke beuk in gazon; Burgh - Het Zeepe, coörd. 40.3-413.2, 15-10-2011, L.B. Sparrius, op meidoorn; Haamstede - Zeepeduin, coörd. 40.1-413.2, 30-9-2011, H. Toetel, det. L.B. Sparrius, op es; Middelmeer (NH), kerk, coörd. 128.2-535.8, 24-2-2010, A. Aptroot, op drie linden; Lelystad, Houttuinen, coörd. 162.9-501.8, 12-12-2010, det. L.B. Sparrius, herb. H.J. Timmerman, op linde; Amsterdam, Nieuwe Oosterbegraafplaats, coörd. 124.3-483.9, 5-11-2011, H.J. Timmerman, op haagbeuk.

Fuscidea praeruptorum: Zwolle, begraafplaats Bergklooster, coörd. 205.3-505.3, 16-11-2010, L.B. Sparrius, op zandsteen.

Fuscidea pusilla: Onder deze soort verstaan we het materiaal dat sterk lijkt op *F. lightfootii*, maar in het geheel geen pycnidien of apotheciën heeft. Die zijn bij *F. lightfootii* meestal al in heel kleine exemplaren aanwezig: Ipendam zuidpunt, coörd. 125.4-496.9, 23-5-2009, A. Aptroot, op paardenkastanje; Marknesse noordrand, coörd. 187.5-525.2, 1-11-2010, A. Aptroot, op esdoorn; Gemonde, begraafplaats, coörd. 153-403.5, 22-10-2010, A. Aptroot, op Amerikaanse eik; Westernieland, kerk, coörd. 227.5-602.2, 7-2010, A. Aptroot, op linde; Espel, begraafplaats, coörd. 172.2-525.6, 16-1-2011, A. Aptroot, op esdoorn; Schiermonnikoog, dennenbos, 1 km NO van Badweg, 0.3 km van strand, coörd. 206.8-612.2, 8-9-2009, A.M. Brand, op wilg in moerasbosje temidden van dennenbos; Zuidschermer, coörd. 113.7-510.9, 30-8-2009, A.M. Brand, op esdoorn in tuin achter kerk; Odoorn, langs Borgerderweg ten noorden van het dorp, coörd. 253.6-542.1, 30-4-2011, L.B. Sparrius,

diverse exemplaren op eik; Den Haag, Mauritskade, coörd. 81.1-455.8, 6-3-2011, L.B. Sparrius, op linde.

Geisleria sychnogonoides: Kampina Winkelsven, coörd. 146.3-396.2, 8-2010, A. Aptroot, op kalkarm zand.

Graphis scripta: Bij het inventariseren van oude landgoederen is deze soort op veel nieuwe plekken aangetroffen: het Gooi (A. Aptroot), rond Slochteren (G. Hartholt), Overijsselse landgoederen en moerasbossen (op els!) (C.M. van Herk), duinen rond Haarlem, Breda (L.B. Sparrius), Soest (J.L. Spier). Rond Lelystad (H. Timmerman) is de soort op diverse plekken op relatief jonge bomen aangetroffen. Buiten de kerngebieden op de Noord-Veluwe komt de soort vaak maar met één of enkele exemplaren per boom voor. Inmiddels is komen vast te staan dat er in ons land 3 soorten van dit complex voorkomen. De recente uitbreiding betreft *G. scripta* s.s. De oude bospopulaties zijn voornamelijk *G. pulverulenta*.

Hymenelia prevostii: Wieringermeerdijk, coörd. 134.1-544.9, 2009, A. Aptroot; Nabij Kanne (B), NL deel Sint Pietersberg, coörd. 174.5-314.1, 31-3-2009, L.B. Sparrius, op mergel, enkele kleine exemplaren.

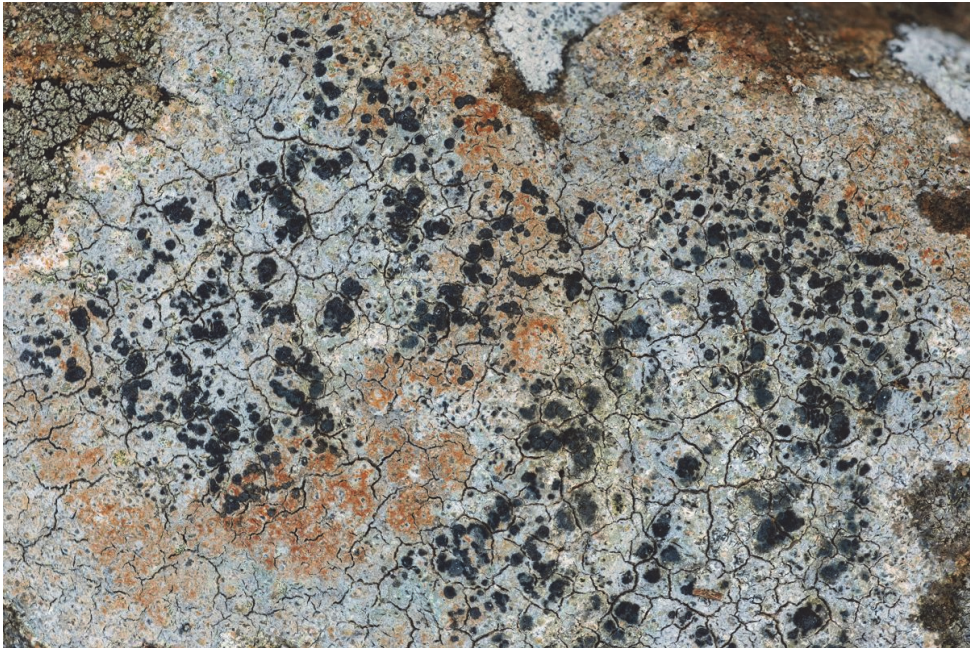
Illosporium carneum: Best, Prinses Christina-laan, coörd. 154.1-391, 11-9-2009, A.M. Brand, op zandig, braakliggend terrein, op *Peltigera*; Den Dolder, coörd. 145.9-461.5, 17-4-2009, J.L. Spier, det. L.B. Sparrius, op *Peltigera didactyla*.

Laeviomycetes opegraphae: Menaldum, Schatzenburg, NW-rand van park van landgoed, coörd. 172.4-579.5, 8-9-2009, A.M. Brand, op es, basis van boom aan rand parkbos; van boom rest nu alleen afgezaagde basis.

Laeviomycetes pertusariicola: Overveen, Elswout, coörd. 100.9-488.4, 27-2-2009, L.B. Sparrius, op beuk op *Pertusaria leioplaca*.

Lawalreea lecanorae: Linne, Oeveren, coörd. 193.5-352.3, 13-9-2009, A.M. Brand, op jonge es langs straat op hoge rand van uiterwaard; Oirschot, N van Liempdesche Dijk, O van spoorweg, coörd. 153.4-394.5, 11-9-2009, A.M. Brand, op populier in begraasde populierenplantage, op gevallen twijgen; Velsen, Duin en Kruidberg, Zeeweg, ca. 0.7 km van strand, coörd. 99.5-494.2, 18-5-2009, A.M. Brand, op canadapopulier, grote bomen met liggende takken in beschutting van duin; Assen, parkeerplaats bij TT-circuit, coörd. 231.7-552.8, 15-8-2009, A.M. Brand, op populier in jong bosje.

Lecanactis abietina: Evenals *Graphis scripta* en *Chaenotheca stemonea* is deze soort op diverse oude landgoederen in Overijssel en Gelderland aangetroffen bij inventarisaties van Natuurmonumenten (A. Aptroot) en de provincie Overijssel (C.M. van Herk). Kennelijk is het geen soort meer die oude bosrelicten aangeeft; hij lijkt zich

Figuur 1. *Lecidea lithophila* (zwarte granietkorst) op graniet op de dijk bij Schellinkhout (foto: Arjan de Groot).

uit te breiden naar bossen met een bepaalde ouderdom en hoge luchtvochtigheidscondities.

***Lecania atrynoides*:** De Nek, IJsselmeerdijk, coörd. 137.6-515.1, 15-9-2010, A. de Groot, det. L.B. Sparrius, op zandsteen.

***Lecania cyrtellina*:** Amelisweerd, Bunnik, coörd. 141-453, 21-4-2009, J.L. Spier, op es.

***Lecania naegelii*:** Deze soort is de afgelopen jaren veel gevonden op allerlei beschaduwde plekken, in bossen en parken, maar ook op takjes van vlier in de duinen. In jonge bossen in Flevoland is de soort plaatselijk algemeen. Lange tijd was de soort vooral bekend uit oude beukenbossen op de Veluwe.

***Lecanora cenisia*:** NOP Zuidermeerdijk, o.a. coörd. 168.9-525.4, 22-2-2009, A. Aptroot, op graniet; Kolhorn (NH), verhard stuk van Waarddijk bij gemaal ten noorden van het dorp, coörd. 122.8-535.5, 24-2-2010, A. Aptroot, op graniet [2 exx].

***Lecanora confusa*:** Buiten het kerngebied, ZW-Nederland, is deze soort ook gevonden in Aalsmeer, Oever Westeinder, 0.2 km N van watertoren, coörd. 111.9-474.4, 25-8-2009, A.M. Brand, op es in grazige wegberm; Lelystad, Houttuinen, coörd. 162.9-501.9, 18-2-2011, H.J. Timmerman, det. L.B. Sparrius, herb. H.J. Timmerman, op linde.

***Lecanora hybocarpa*:** Landgoed De Colckhof, coörd. 210.0-496.2, 1-12-2009, C.M. van Herk, op oude beuk.

***Lecanora orosthea*:** Zwolle, begraafplaats Bergklooster, coörd. 205.2-505.3, 16-11-2010, L.B. Sparrius, op zandsteen.

***Lecanora pannonica*:** Gevonden op de kerken van Schaijk, Haren NB, Geffen, Esch, St. Michielsgestel, Genderen (A. Aptroot), Winsum (GR) (M. Brand), Kootwijk, Rhenen (L.B. Sparrius) en Vorchten (H. Timmerman).

***Lecanora rupicola*:** Sabina, dijk Volkerak, o.a. coörd. 86.2-410.2, 21-5-2011, A. Aptroot, op basalt; Overveen, Elswout, balustrade W van huis, coörd. 101.0-488.0, 27-2-2009, L.B. Sparrius, twee exemplaren op horizontale zandsteen van trapleuning; Van Ewijksluis, coörd. 120.5-544.5, 24-2-2010, L.B. Sparrius, 1 exemplaar op graniet; Kolhorn (NH), verhard stuk van Waarddijk bij gemaal ten noorden van het dorp, coörd. 122.8-535.5, 24-2-2010, A. Aptroot, 1 exx op graniet.

***Lecanora soralifera*:** Coörd. 130.7-490.3, 1-6-2009, A. de Groot, det. A. Aptroot, op graniet; Overveen, Elswout, balustrade O van huis, coörd. 101.1-488.0, 27-2-2009, L.B. Sparrius, op zandsteen.

***Lecanora subcarpineae*:** Behalve op de noordelijke zandgronden ook gevonden door Leo Spier bij Zeewolde, Soesterberg en Bunnik.

***Lecanora subsaligna*:** Amersfoort, coörd. 154-464, 19-3-2009, J.L. Spier, det. A. Aptroot, herb. J.L. Spier, op berk.

Lecanora varia: Heel, St Anna's Beemd, coörd. 191.1-354.1, 13-9-2009, A.M. Brand, op hardhout van klaphekje; Steiger nabij Groene Kathedraal, coörd. 150.1-481.5, 28-2-2010, L.B. Sparrius, op hardhout; Vlieland, coörd. 134-590, 11-11-2011, J.L. Spier, op hardhout.

Lecidea lapicida: Urk, geologisch reservaat P.vd.Lijn, coörd. 169.5-521.1, 14-3-2009, A.M. Brand, op granietblokken op open plek in bos, begraasd door pony's.

Lecidea lithophila: Zuiderdijk bij Schellinkhout, coörd. 137.4-515.1, 10-10-2010, A. de Groot, det. A. Aptroot, op graniet van zeedijk (figuur 1).

Lecidea promixta: IJsselmeerdijk Edam/Volendam, coörd. 134.4-501.6, 24-1-2009, A. Aptroot, op graniet; Odoorn, Borgerderweg, coörd. 252.7-542.7, 30-4-2011, H.J. Timmerman, op zwerfstenen langs weg.

Lecidella anomaloides: Fort Ruigenhoek, coörd. 137.2-460.2, 3-2009, A. Aptroot, op baksteen; Den Bosch, Crèvecoeur, coörd. 146.6-416.4, 25-3-2011, A. Aptroot, op baksteen; Marknesse, Groene Zoom, coörd. 187.2-524.8, 16-1-2011, A. Aptroot, op baksteen; Nieuwstadt (L.), kerk en kerkhof, coörd. 188.1-338.6, 13-9-2009, L.B. Sparrius, op baksteen.

Lemmopsis pelodes: Horsterwold, Stille Kern, coörd. 160.5-480.4, 11-9-2010, H.J. Timmerman, op aangetrapte grond van pad.

Lempholemma chalazanum: Nieuwstadt (L.), kerk en kerkhof, coörd. 188.1-338.6, 13-9-2009, A. Aptroot, op klei.

Lempholemma polyanthes: Raamsdonk, kerkhof, coörd. 121.6-411.8, 17-3-2011, A. Aptroot, op harde kalksteen; Oirsbeek (L.), rond kerk, coörd. 191.5-329.0, 12-9-2009, L.B. Sparrius, op baksteen.

Lepraria neglecta: Voorsterbos, coörd. 188.5-521.3, 16-1-2011, A. Aptroot, op zwerfstenen op speelveld (de chemische vorm die ook wel als *L. caesia* onderscheiden wordt).

Lepraria membranacea: Kasteel Biljoen, coörd. 196-445, 23-9-2009, A. Aptroot, op eik.

Lepraria umbricola: Davenschot, coörd. 211.5-497.3, 11-12-2009, C.M. van Herk, op beschaduwde boomvoeten; De Star, coörd. 223.9-512.6, 18-11-2009, C.M. van Herk, op bomen langs ven; Jodenbos, coörd. 220.2-517.1, 22-1-2010, C.M. van Herk, op eik; Deelerwoud, coörd. 193.1-456.2, 9-4-2009, P. Kroon.

Leptogium gelatinosum: Halfweg, Spaarndammerdijk, oude zeemuur, coörd. 112.5-489.2, 15-4-2011, H.J. Timmerman, op baksteen.

Leptogium plicatile: Veel gevonden op dijken langs de westelijke IJsselmeerkust (A. de Groot en A. Aptroot) en langs de IJssel (A. Aptroot).

Leptogium schraderi: Marnewaard, coörd. 211.7-601.7, 7-2010, A. Aptroot, op kalkrijk zand; Nijmegen, Ooij, bij ruïne aan Hezelstraat,

W van dorp, coörd. 192.3-429.9, 15-9-2009, A.M. Brand, op oude bakstenen muur aan sloot.

Leptogium turgidum: Vuurtoreneiland, coörd. 129.5-487.2, 17-10-2011, H.J. Timmerman, op beton.

Lichenocodium pyxidatae: Selligen, kerkhof, coörd. 273.1-552.2, 14-8-2009, A.M. Brand, op perkjes van graven met kleine steentjes.

Lichenodiplis lecanorae: Schiermonnikoog, Kwelder O van Kobbeduinen, ZO van Hpl Q, coörd. 212.1-611.8, 9-9-2009, A.M. Brand, op duindoorn op laag duintje in kwelder.

Melanelixia subargentifera: Spakenburg, Oostsingel, Z van Spieringweg, op *Fraxinus* in berm van weg langs bedrijventerrein en sloot, coörd. 154.5-473.6, 19-8-2010, leg. & herb. Brand 61001.

Melanohalea exasperata: Lelystad, Vaartweg, coörd. 157.8-501.3, 12-12-2010, H.J. Timmerman, det. A. Aptroot, herb. H.J. Timmerman, op es; Tholen, Speelmannsplaten, bruggetje naar leidam, op hardhout van weinig gebruikte brug, coörd. 71.5-391.2, 3-9-2010, leg. & herb. Brand 61232.

Micarea leprosula: Terhorsterzand, coörd. o.a. 226-538, 2009, A. Aptroot, op zand; Hulshorsterzand, coörd. 170-475, 11-12-2009, G. de Graaf, op zand; Heeze, Groote Heide, coörd. 165.0-376.3, 20-11-2010, L.B. Sparrius, op zand; Caitwickerzand e.o., coörd. o.a. 180.8-468.2, 14-4-2011, L.B. Sparrius, op zand.

Micarea lithinella: Witterveld, Haarbos, Assen, coörd. 231-554, 24-2-2009, J.L. Spier, op kiezelsteen; Boswachterij Odoorn, Schapenpark, coörd. 250.9-542.8, 30-4-2011, H.J. Timmerman, op losse zwerfsteen in hei.

Micarea misella: Boswachterij Odoorn, Poolshoogte, coörd. 251.2-543.7, 30-4-2011, H.J. Timmerman, det./herb. A. Aptroot, op hout; De Schans, coörd. 223.6-510.4, 19-11-2009, C.M. van Herk, op hout; Deelerwoud, coörd. o.a. 193-455, 29-5-2010, P. Kroon, op hout; Soest, De Stompert, coörd. 148-461, 7-2-2009, L.B. Sparrius, op hout; Sterksel, Puthede, coörd. 173.0-372.0, 20-11-2010, L.B. Sparrius, op hout.

Micarea peliocarpa: Cronebos, coörd. o.a. 142.6-468.1, 2010, A. Aptroot.

Muellerella lichenicola: Texel, Slufter, bij Slufterbollen, coörd. 115.9-571.8, 17-6-2009, A.M. Brand, op schelpen (*Cardium*) op vlakke uitgestoven bodem van valleitje; Venray, Merselo, RK kerk, coörd. 192.6-393.5, 14-9-2009, A.M. Brand, op kalksteen van kapelletje op kerkhof.

Mycocalicium subtile: Deelerwoud, coörd. 191.3-455.5, 2-2-2009, P. Kroon, op hout; Zeist, padvinderslaan, t.o. scoutinggebouw De Vonk, coörd. 146.6-455, 12-12-2010, A. van den Bremer, herb. L.B. Sparrius, op hout.

Mycoporum antecellens: Deze soort is massaal gevonden op oude beuken in het Edese bos (L.B.

Sparrius). Daarnaast zijn er waarnemingen uit het Speulderbos (L.B. Sparrius) en de Hoog Soerense Bossen (H.J. Timmerman). De soort lijkt van een afstand op steriele *Graphis scripta*, maar heeft kleine en grote puntjes (pycnidiën en peritheciën).

Myriospora heppii: Dijk Enkhuizen, coörd. 148.6-522.6, 17-3-2010, A. Aptroot, op schelpen; Linne, spoorwegovergang Stationsstraat, coörd. 192.9-350.5, 13-9-2009, A.M. Brand, op oud bal-lastbed, kaal grind tussen sporen, kiezelsteen; Beek (L.), sportvelden, coörd. 184.5-328.6, 12-9-2009, L.B. Sparrius, op betongruis.

Normandina acroglypta: N van Saaksum, coörd. 224.2-593.0 7-2010, A. Aptroot, op iep; Wassenaar, De Klip-Bierlap, coörd. o.a. 85.1-463.3, 24-3-2011, leg./det. L.B. Sparrius, herb. A.M. Brand, op abeel; Voorlanden Zeewolde, coörd. 164.9-477.5, 24-10-2009, H.J. Timmerman, op wilg.

Normandina pulchella: Deze tot voor kort nog erg bijzondere soort duikt de laatste jaren op tientallen plekken op, met name op jonge bomen in bossen. Groeide de soort voorheen op matjes van *Frullania dilatata*, nu lijkt de soort genoeg te nemen met draadalgen en kale schors. In het algemeen zijn de groeiplaatsen beperkt tot een kleine tot grote plek op een enkele boom. Op een enkele plek is de soort meerdere jaren achter elkaar gezien, waarmee de toekomst er voor dit lichtblauwe korstmoss weer gunstig uitziet.

Ochrolechia microstictoides: Doornspijk, landgoed Klarenbeek, coörd. 184.6-491.6, 7-11-2010, H.J. Timmerman, op eik.

Ochrolechia parella: Nieuwe vindplaatsen buiten het kerngebied (westelijke IJsselmeerkust): Termunterzijl, coörd. 263-592, 14-8-2010, G. Hartholt, det. G. Hartholt, op ten minste 3 granieten keien in de zeedijk;

Ochrolechia subviridis: Bovensmilde, coörd. 228.7-556.0, 14-10-2009, C.M. van Herk, op eik langs weg; Gasselternijveen, coörd. 253.5-556.6, 16-9-2009, C.M. van Herk, op eik in dorp; Doneren, coörd. 232.5-568.2, 20-8-2009, C.M. van Herk, op eik in tuin.

Opegrapha areniseda: Slotkapel, Egmond a/d Hoef, coörd. 105.1-515.2, 27-7-2010, A. de Groot, det. A. Aptroot, in cementvoeg van bakstenen kerkmuur (zie omslagfoto); Kortehemmen (Z van Drachten), coörd. 200.9-565.9, 12-8-2009, A.M. Brand, op baksteen van klein bakstenen kerkje langs bosrand.

Opegrapha confluens: IJsselmeerdijk Edam/Volendam, coörd. 134.0-502.9, 24-1-2009, A. Aptroot, op graniet; Z van Edam, IJsselmeerdijk, coörd. 134-502.9, 24-1-2009, L.B. Sparrius, op basalt; Z van Venhuizen, Zuiderdijk, coörd. 144.3-518.3, 27-1-2011, L.B. Sparrius, op graniet.

Opegrapha demutata: Nieuwe vindplaatsen van deze steenbewonende soort met witberijpte (niet gele) apotheciën: Den Bosch, Crèvecoeur, coörd. 146.6-416.4, 25-3-2011, A. Aptroot, op baksteen; Witteveen, begraafplaats, coörd. 241.5-536.6, 29-4-2011, L.B. Sparrius, onderaan N-zijde verticale kalkstenen grafsteen in bos; Vuurtoreneiland, coörd. 129.5-487.2, 17-10-2011, H.J. Timmerman, op baksteen; Ransdorp, kerktoeren, coörd. 126.1-489.5, 17-10-2011, H.J. Timmerman, op baksteen.

Opegrapha gyrocarpa: Gevonden op baksteenmuren van de kerken van Terheijden, Fransum, Raamsdonk (A. Aptroot), Ureterp (M. Brand), Westerbork, op een zandstenen grafsteen op de begraafplaats van Strijen, en in Overveen op Landgoed Elswout (L.B. Sparrius).

Opegrapha mougeotii: Gevonden op baksteenmuren op Fort Vechten en de landgoederen Gooilust, Hilverbeek, Land en Bosch (A. Aptroot) en Elswout (L.B. Sparrius). De relatie tot de epifyten *Opegrapha varia* en *O. viridipruinosa* is nog onduidelijk.

Opegrapha rupestris: Raamsdonk, kerk, coörd. 121.6-411.8, 17-3-2011, A. Aptroot, op tufsteen op *Verrucaria calciseda*.

Parmelina pastillifera: Noordoostpolder, Creil, begraafplaats, op *Sorbus aria*, verspreide bomen op beschutte begraafplaats, coörd. 173.9-530.6, 12-7-2011, leg. & herb. Brand 62514.

Parmotrema pseudoreticulatum: Loosdrecht, weg naar Zonnestraal, coörd. 138.5-468.2, 30-11-2011, A. Aptroot, op linde; Oirschot, Z-oever van Wilhelminkanaal, coörd. 150.3-390.2, 11-9-2009, A.M. Brand, op eik aan zandweg; Mantinge, coörd. 238.1-535.3, 21-9-2009, C.M. van Herk, op eik langs weg; Amersfoort, coörd. 152-464, 19-4-2011, J.L. Spier, op els.

Parmotrema reticulatum: Elp, coörd. 239.2-544.3, 7-9-2009, C.M. van Herk, op eik langs weg; Zeist, coörd. 147.559-454.56, 11-12-2010, L.B. Sparrius, op horizontale tak eik in heide, één groot exx.

Peltigera hymenina: Groeve 't Rooth, coörd. 182.7-316.3, 8-2010, A. Aptroot, op lemig zand; Lage Vuursche, Vijverhof, coörd. 143.9-463.6, 9-12-2011, A. Aptroot, op kalkarm zand; Heel, St Anna's Beemd, coörd. 191.1-354.1, 13-9-2009, A.M. Brand, op open, zandige, begraasde grond (rand om voorm. grindgat), nieuwe natuur; Buinerveld, coörd. 252.7-547.2, 17-10-2009, B. Oving; Emergobos - Ouder Gedeelte, coörd. 261.1-571.2, 15-10-2009, B. Oving.

Peltigera membranacea: Lauwersmeer, coörd. 211.2-601.5, 7-2010, A. Aptroot, op kalkrijk zand; Eext - Landgoed Hoogveld, coörd. 242.8-556.1, 20-11-2009, B. Oving.

Peltigera neckeri: Termunterzijl, coörd. 262-592, 2-9-2011, G. Hartholt, op zeedijk; De Strubben, coörd. 242.3-564.8, 4-10-2009, B. Oving;

Schiermonnikoog, duinen Cornelis Visserpad, coörd. 207.3-611.5, 17-9-2010, L.B. Sparrius, op kalkrijk zand.

Peltigera ponojensis: Zeepduinen, coörd. 39-413.3, 2009, A. Aptroot, op kalkrijk zand; Den Dolder, coörd. 146.8-461.9, 2009, A. Aptroot; Vliegveld Soesterberg, o.a. coörd. 146.2-460.9, 20-9-2011, A. Aptroot, op kalkarm zand; Eemshaven, Z van Julianahaven, coörd. 249.7-607.7, 16-8-2009, A.M. Brand, op open, vlak terrein met kalkrijk zand; Heel, St Anna's Beemd, coörd. 191.1-354.1, 13-9-2009, A.M. Brand, op open, zandige, begraasde grond (rand om voorm. grindgat), nieuwe natuur; Eemshaven, Z van Julianahaven, coörd. 249.7-607.7, 16-8-2009, A.M. Brand, op open, vlak terrein met kalkrijk zand; Schiermonnikoog, duin ZW van vuurtoren, coörd. 205.3-611.1, 8-9-2009, A.M. Brand, op N-helling in duin; Tholen, Bergsediepsuis, Z-deel, op zandige grond tussen pad en struiken, coörd. 70.5-391.9, 3-9-2010, leg. & herb. Brand 61217.

Pertusaria aspergilla: Zuiderdijk bij Schellinkhout, coörd. 137.4-515.1, 10-10-2010, A. de Groot, det. A. Aptroot, op graniet van zeedijk.

Pertusaria corallina: Zuiderdijk bij Schellinkhout, coörd. 137.4-515.1, 10-10-2010, A. de Groot, det. A. Aptroot, op graniet van zeedijk.

Pertusaria lactescens: IJsselmeerdijk Edam/Volendam, coörd. 134.3-502.2, 24-1-2009, A. Aptroot, op graniet; Zuiderdijk bij Schellinkhout, coörd. 137.4-515.1, 10-10-2010, A. de Groot, det. A. Aptroot, op graniet van zeedijk; N van Volendam, IJsselmeerdijk, coörd. 134.3-502.3, 24-1-2009, L.B. Sparrius, op graniet; Z van Venhuizen, Zuiderdijk, coörd. 144.3-518.3, 27-1-2011, L.B. Sparrius, op graniet.

Phaeophyscia endophoenicea: Mekkelhorst, coörd. 252.4-486.6, 7-12-2009, C.M. van Herk, op eik.

Phaeosporobolus alpinus: Loonse Duinen-W, coörd. 135-407.2, 12-7-2010, A. Aptroot, op *Cladonia pulvinata*.

Phlyctis agelaea: Menaldum, Schatzenburg, NW-rand van park van landgoed, op oude *Fraxinus* aan rand van parkbos, coörd. 172.4-579.5, 8-9-2009, leg. & herb. A.M. Brand 57669. Deze middeneuropese soort werd tussen 1827 en 1904 op 14 plekken gevonden, vooral in landgoedbossen en op diverse boomsoorten (meestal beuk, maar ook eik, wilg en kastanje). Van de huidige vindplaats resteert alleen nog de boomvoet, waar de soort samen groeit met *Porina borrieri* en andere oud-bossoorten, zoals *Enterographa crassa*. Een spectaculaire vondst, van een soort die ruim een eeuw niet meer was aangetroffen, maar vermoedelijk wel al lange tijd op deze plek aanwezig is geweest.

Phoma peltigerae: Best, Prinses Christinaaan, coörd. 154.1-391, 11-9-2009, A.M. Brand, op zandig, braakliggend terrein.

Physcia clementei: Weert, Kampershoek, coörd. 178.3-364.4, 28-3-2011, A. Aptroot, op linde; Urk, Staartweg, coörd. 170.2-520.2, 16-1-2011, A. Aptroot, op esdoorn; Bunnik, coörd. 139-453, 6-4-2009, J.L. Spier, det. A. Aptroot, herb. J.L. Spier, op esdoorn; Linne, Rijksweg, Z van Driesprong, coörd. 192.5-350.4, 13-9-2009, A.M. Brand, op oude beuken langs drukke, stoffige weg; Schiermonnikoog, adres: Middenstreek 62, coörd. 206.0-610.5, 3-2010, U. De Bruyn, det. U. De Bruyn, op iep; Holsloot, coörd. 249.4-528.8, 5-10-2009, C.M. van Herk, op eik langs kanaal; Amsterdam, Singel, westzijde, tegenover nummer 130, tussen Bergstraat en Blauwburgwal, coörd. 121.1-487.6, 17-3-2009, H.J. Timmerman, det. L.B. Sparrius, op iep op twee meter hoogte, zuidzijde stam; Leusden, coörd. 158-459, 23-3-2011, A. van den Bremer, herb. J.L. Spier, op linde; Schiermonnikoog, dorp, Middenstreek/Martjesland, coörd. 205.9-610.4, 18-9-2010, H.J. Timmerman, op iep; Amsterdam, Fizeaustraat, coörd. 123.8-483.9, 9-7-2011, H.J. Timmerman, op linde; Amsterdamse Bos, Koenenkade, coörd. o.a. 118.6-482.5, 5-11-2011, H.J. Timmerman, vele exemplaren op populier.

Physcia leptalea: Ulvenhout, Galdersemeer, NO-zijde, op jonge *Quercus* in klein, open bosje aan rand grasveld langs plas, coörd. 111.3-393.1, 2-9-2010, leg. & herb. Brand 61172.

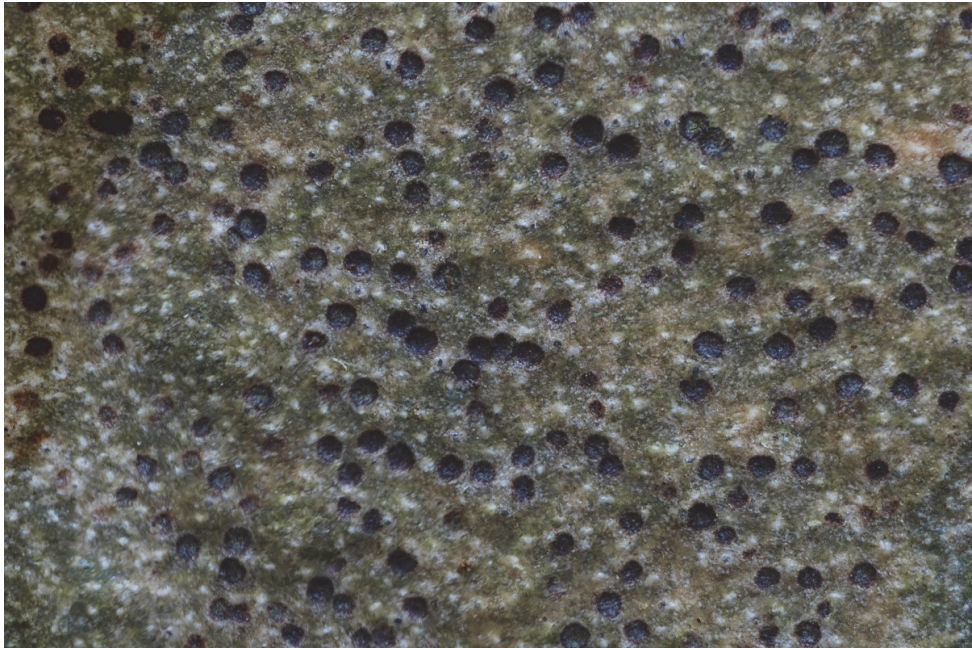
Physcia tribacioides: Amsterdam, Prinsengracht, coörd. 121.5-486.0, 17-3-2010, H.J. Timmerman, det. A. Aptroot, herb. H.J. Timmerman, 1 groot en 9 kleine exx, op grote iep op hoek Reguliersgracht; Andersche Diep, coörd. 242.7-554.9, 9-9-2009, C.M. van Herk, op eik; Holsloot, coörd. 250.9-528.6, 9-10-2009, C.M. van Herk, op eik; Leiden, Groenmarkt, coörd. 93.7-463.3, 15-5-2010, K. Brusee, det. L.B. Sparrius, op stam oude linde op 1.25 m hoogte; Amsterdam, Entrepotdok, coörd. 122.8-486.8, 4-3-2011, H.J. Timmerman, op iep, meerdere exx.

Piccolia ochrophora: Horsterwold, Stille Kern, coörd. 161.7-480.5, 21-3-2009, A. Aptroot, op vlier; Schinveldse bossen (L.), coörd. 197-331.9, 13-9-2009, L.B. Sparrius, op vlier; Swifterbant, Harderbos, bij Hoge Dwarsvaart, op *Sambucus* aan bosrand, open strook onder hoogspanningsleiding, coörd. 170.9-489.9, 31-7-2011, herb. Brand 62719.

Placidium squamulosum: Sint-Pietersberg, coörd. o.a. 175.7-315.5, 31-12-2011, A. Aptroot; St. Pietersberg, ENCI Groeve, Oehoevallei, coörd. o.a. 175.7-315.5, 12-5-2011, A. Aptroot.

Polyblastia albida: Mechelen, RK kerk, op kalksteen (tufkrijt), topstenen van muurtje om kerk (Z-zijde), 192.9-311.9, 12-9-2009, leg. & herb. Brand 57974.

Polycoccum peltigerae: Best, Prinses Christinaaan, coörd. 154.1-391, 11-9-2009, A.M. Brand, op zandig, braakliggend terrein; Schiermonnik-

Figuur 2. *Pyrenula chlorospila* (duinknikker) op een esdoorn in het Ananasbos te Schagerbrug (foto: Arjan de Groot).

oog, O-deel, duinen bij paal 13.3, coörd. 214.9-613.3, 9-9-2009, A.M. Brand, op steile N-helling van jong duin; Eemshaven, Z van Julianahaven, coörd. 249.7-607.7, 16-8-2009, A.M. Brand, op open, vlak terrein met kalkrijk zand; Sellingen, kerkhof, coörd. 273.1-552.2, 14-8-2009, A.M. Brand, perkjes van graven met kleine steentjes.

Porina borneri: Menaldum, Schatzenburg, NW-rand van landgoedpark, op *Fraxinus*, basis van boom aan rand parkbos, coörd. 172.4-579.5, 8-9-2009, leg. & herb. A.M. Brand 57667. Deze opvallende soort komt in oude loofbossen in heel Europa voor en werd eenmaal eerder in Nederland gevonden, door Maas Geesteranus bij Kollum (1954: 591), ook in het N van Friesland. De vindplaats is geen lang leven beschoren: momenteel rest nog een afgezaagde stambasis waarop de soort samen met de eveneens herontdekte *Phlyctis agelaea* gevonden werd.

Porocyphus byssoides: Apeldoorn, Begraafplaats Soerenseweg, op cement tussen leesteen van horizontale grafbedekking; beschutte plaats, 192.6-470.1, 20-8-2010, leg. & det. Brand 61025.

Porocyphus coccodes: IJsseldal N van Doesburg, coörd. o.a. 205.4-448.7, 21-4-2011, A. Aptroot, op graniet; Nijmegen, Ooij, krib in Waal, O van dorp, coörd. 193.5-430.3, 15-9-2009, A.M. Brand, op basalt van krib; Linne, Maasoever bij Merum, coörd. 193.5-354.5, 13-9-2009, A.M. Brand, op kalksteen, los gestort aan oever. De status van deze soort is nog onduidelijk. De ken-

merken komen voornamelijk het meest overeen met *P. coccodes*.

Pronectria robergei: Den Dolder, coörd. 145.9-461.5, 17-4-2009, J.L. Spier, det. L.B. Sparrius, op kalkrijk zand op *Peltigera didactyla*.

Pyrenula chlorospila: Schagerbrug, Ananasbos, coörd. 110.3-534.9, 17-10-2010, A. de Groot, det. A. Aptroot, op esdoorn (figuur 2).

Pyrenula nitida: Boekesteyn, coörd. 137.4-473.8, 2010, A. Aptroot; De Gunne, coörd. o.a. 211.7-496.3, 11-12-2009, C.M. van Herk, op beukenberceau; De Colckhof, coörd. o.a. 210.2-496.3, 1-12-2009, C.M. van Herk, op beukenberceau.

Ramalina canariensis: Eelde, coörd. 232.1-573.1, 20-8-2009, C.M. van Herk, op eik langs weg; Dalerveen, coörd. 251.0-524.9, 29-10-2009, C.M. van Herk, op eik langs weg; Texel, N-zijde Mokbaai, coörd. 113-558, 26-9-2011, R. Havenman, det. L.B. Sparrius (foto), op hardhouten paal, 1 exemplaar.

Ramalina fraxinea: Wateren, coörd. 215.4-548.2, 15-4-2010, C.M. van Herk, op eik langs weg; Lhee, coörd. 222.8-538.3, 6-4-2010, C.M. van Herk, op eik; Groene Kathedraal, coörd. 150.2-481.5, 28-2-2010, L.B. Sparrius, diverse exemplaren op populier; Noord-Hollands Duinreservaat, coörd. 103.4-513.3, 10-5-2011, L.B. Sparrius, op populier; Ekehaar, coörd. 236.7-552.6, 2-11-2011, L.B. Sparrius, enkele kleine exemplaren op oude eik.

Ramalina lacera: Schermer, Noordervaart, Emerentianahoeve, coörd. 114.5-514.6, 30-8-2009, A.M. Brand, op dikke es bij oprijlaan van boerderij.

Ramalina pollinaria: Exloo, coörd. 252.3-547.1, 10-9-2009, C.M. van Herk, op eik; Beilen, coörd. 231.2-543.3, 7-4-2010, C.M. van Herk, op eik; Vorden, Hackfort, op N-muur van kasteel, vrijstaand, abundant, ca. 1-6 m hoog, coörd. 215.9-457.2, 28-7-2011, leg. & det. Brand 62651.

Rhizocarpon distinctum: Nijbeets, kerkhof, coörd. 196.3-564.6, 12-8-2009, A.M. Brand, op leisteen van graf.

Rhizocarpon lavatum: IJsselmeerdijk Edam/Volendam, coörd. 134.2-502.5, 24-1-2009, A. Aptroot, op graniet.

Rhizocarpon petraeum: NOP Zuidermeerdijk, coörd. 169-528.3, 22-2-2009, A. Aptroot, op graniet; Tollebeek, begraafplaats, coörd. 174-521.3, 16-1-2011, A. Aptroot, op baksteen.

Rinodina efflorescens: Sellingerweg, Hassebergerweg O van Sellingersluis, coörd. 274.7-552.2, 14-8-2009, A.M. Brand, op jonge eik langs weg door akkers; Van Leydenhof, coörd. 74.6-451.9, 24-5-2009, L.B. Sparrius, op horizontale eikentakken.

Rinodina teichophila: Coörd. 112.5-489.2, 5-10-2011, A. de Groot, op zandsteen; Winsum (Gr.), Sauwerd, kerkhof, coörd. 231.4-590.5, 13-8-2009, A.M. Brand, op zandsteen van grafzerk, bovenzijde.

Sarcogyne clavus: NOP, Zuidermeerdijk, coörd. o.a. 169-530, 22-2-2009, A. Aptroot, op graniet; Coörd. 136.4-537.9, 9-9-2010, A. de Groot, op twee granietblokken.

Sarcogyne privigna: Diverse plekken op de dijk rond de Noordoostpolder door André Aptroot en Maarten Brand gevonden; Uithoorn, De Kwakel, begraafplaats aan Noorddammerweg, coörd. 114.9-473.4, 25-8-2009, A.M. Brand, op graniet van grafzerk met jaartal 2000.

Sarcosagium campestre: Jirnsum zuidelijk kerk, coörd. 182.2-565.5, 5-11-2010, A. Aptroot, op baksteen; Dijk Enkhuizen, coörd. 148.6-522.6, 17-3-2010, A. Aptroot, op kalkarm zand; Berkel en Roderijs, NH kerk, coörd. 92.6-445.3, 25-7-2010, L.B. Sparrius, op klei; Nieuwstadt (L.), kerk en kerkhof, coörd. 188.1-338.6, 13-9-2009, A. Aptroot, op klei.

Scoliosporum chlorococcum: Haamstede - Zeepeduinen, coörd. 40.4-413.6, 14-9-2011, det. A. Aptroot, herb. H. Toetenel, op eik.

Skyttea buelliae: Venray, Beekweg, NW van Daland, coörd. 190.8-394.7, 14-9-2009, A.M. Brand, op eik langs weg aan bosrand.

Sphinctrina anglica: Hoogeveen, coörd. 226.8-526.2, 21-4-2010, C.M. van Herk, op eik.

Strigula jamesii: Barger Oosterveld, RK begraafplaats, coörd. 261.3-532.6, 1-5-2011, H.J. Timmerman, det. A. Aptroot, op appel; Aalsmeer, Westeinderplas, tussen Grote en Kleine Poel, W van Vossengat, coörd. 111.4-474.8, 25-8-2009, A.M. Brand, op wilg in moerassig bosje; Rinsumageest (Fr.), Sijbrandahuis, op *Ulmus*, open bosje tussen kerkje en boerderij, coörd. 192.0-591.8, 22-9-2010, leg. & herb. Brand 61385.

Strigula taylorii: Noordoostpolder, IJsselmeerdijk, N van Urk bij km 19.2, op basalt van dijk, in spleten tussen basaltblokken, coörd. 168.9-524.5, 15-9-2011, leg. & det. Brand 62863.

Telogalla olivieri: Kromme Horne (Wierum kwelder), coörd. 197-602, 2011, A. Aptroot, op hardhout op *Xanthoria parietina*; Noordoostpolder, IJsselmeerdijk, Z van Rotterdamse Hoek, coörd. 168.9-530.3, 14-3-2009, A.M. Brand, op basalt.

Thelidium decipiens: Gulpen, begraafplaats aan Kiewegracht, coörd. 190.4-314.2, 12-9-2009, A.M. Brand, op kalksteen op top van muur.

Thelidium minimum: Zuidschermer, RK kerk, coörd. 113.7-511, 30-8-2009, A.M. Brand, op schelpen op graf.

Thelidium zwackhii: Horsterwold, Stille Kern, coörd. 161.5-480.9, 21-3-2009, H.J. Timmerman, herb. A. Aptroot, op harde kalksteen.

Thelocarpon laureri: Nieuw-Balinge, dorpsplein, coörd. 237.1-531.8, 29-4-2011, A. Aptroot, op graniet.

Thelocarpon lichenicola: Zwanewater, coörd. 107.9-535.5, 4-2010, A. Aptroot, op turf; Enschede, coörd. 255.49-474.821, 2010, H. Jagers, det. L.B. Sparrius.

Thelotrema lepadinum: Ruiten A, coörd. o.a. 271.2-558.7, 2010, A. Aptroot.

Trapeliopsis gelatinosa: De Horte, coörd. 210.1-501.2, 20-11-2009, C.M. van Herk, op rottend hout; Luttenbergveld, coörd. 220.2-494.5, 16-11-2009, C.M. van Herk, op rottend hout.

Tuckermanopsis chlorophylla: Deelerwoud, coörd. 192.1-455.1, 29-5-2010, P. Kroon, op eik, klein exemplaar op oude eik langs pad in heide.

Usnea esperantiana: Assen, Groote Zand bij Hooghalen, coörd. 234.2-550, 15-8-2009, A.M. Brand, op eik; Tholen, Speelmansplaten, bruggetje naar leidam, op hardhout van weinig gebruikte brug, 71.5-391.23-9-2010, leg. & herb. Brand 61231.

Usnea fulvorangeans: Apeldoorn, Koning Lodewijklaan N van Soereneseweg, op *Tilia* in brede grasberm van laan door buitenwijk, coörd. 193.2-470.4, 20-8-2010, leg. & det. Brand 61014.

Verrucaria aquatilis: Kasteel Biljoen, coörd. 196-445, 23-9-2009, A. Aptroot, op graniet; IJsselmeerdijk Edam/Volendam, o.a. coörd. 133.8-503.0, 24-1-2009, A. Aptroot, op graniet; Nijkerk, Deuverden, in beekje op zwerfsteen, coörd. 164.6-470.5, 19-7-2011, A. Aptroot, op kiezelsteen; Streefkerk, Lekdijk W van dorp, coörd. 110.1-434.9, 31-8-2009, A.M. Brand, op basalt, losse blokken aan voet van dijk, tussen riet.

Verrucaria denudata: Kasteel Biljoen, coörd. 196-445, 23-9-2009, A. Aptroot, op graniet; IJsselmeerdijk Edam/Volendam, coörd. o.a. 133.9-503.0, 24-1-2009, A. Aptroot, op graniet; Bunde, Armenbos, kiezels in bronbeek met *Hildenbrandtia rivularis*, coörd. 180.0-324.8, 11-3-2011, K.W. van Dort; Z van Edam, IJsselmeerdijk, coörd. o.a. 133.7-503.1, 24-1-2009, L.B. Sparrius, op graniet; Diemen, Diemerzeedijk, coörd. 130.2-483.7, 18-6-2011, H.J. Timmerman, op zijkant basaltblokken.

Verrucaria elaeina: Land en Bosch, coörd. 137.8-472.0, 2010, A. Aptroot; Sint Geertruid, Savelsbos, ingang vuursteengroeve, coörd. 180.2-311.7, 26-8-2011, A. Aptroot, op vuursteen; Sint Geertruid, Savelsbos, Schone Grub, coörd. 180,7-312,1, 26-8-2011, A. Aptroot, op vuursteen.

Verrucaria fusconigrescens: NOP Zuidermeerdijk, coörd. 169-526.7, 22-2-2009, A. Aptroot, op harde kalksteen.

Verrucaria internigrescens: Vuurtoreneiland, coörd. 129.5-487.2, 17-10-2011, H.J. Timmerman, op graniet.

Verrucaria rheitrophila: Limbrichterbos, coörd. 185.4-336.9, 31-12-2011, A. Aptroot; Guttecoven, Grasbroek, coörd. 185,5-336,9, 7-3-2011, A. Aptroot, op kiezelsteen in beekje, onder water.

Verrucaria striatula: Bierum, Eemsdijk bij Hoogwatum, coörd. 254.9-601.1, 16-8-2009, A. M. Brand, op graniet van zeedijk, littorale zone.

Verrucocladosporium dirinae: Haamstede, kerk, coörd. 41.3-413.4, 15-10-2011, L.B. Sparrius, op baksteen op *Dirina massiliensis*.

Vezdaea acicularis: Vliegveld Soesterberg, coörd. 147,3-460,4, 2010, A. Aptroot, op kalkarm zand.

Xanthoparmelia loxodes: Sabina, dijk Volkerak, coörd. 86.1-409.9, 20-7-2011, A. Aptroot, op basalt.

Xanthoparmelia mougeotii: Laren bij watertoren, coörd. 142.6-474.6, 12-11-2010, A. Aptroot, op graniet; Sabina, dijk Volkerak, coörd. o.a. 86.2-410.2, 21-5-2011, A. Aptroot, op basalt en plastic; Schiermonnikoog, Middenstreek 62, coörd. 206.0-610.5, 3-2010, U. De Bruyn, det. A. Aptroot, op dakpan; Sellingen, Laude, hoek Oosterkampweg, coörd. 272.1-550.4, 14-8-2009, A.M. Brand, op dakpannen van grote schuur.

Xanthoparmelia pulla: NOP Zuidermeerdijk, coörd. 169.0-530.0, 22-2-2009, A. Aptroot, op graniet; Raamsdonk, kerkhof, coörd. 121.6-411.8, 17-3-2011, A. Aptroot, op leisteen; Sabina, dijk Volkerak, coörd. 86.2-410.2, 21-5-2011, A. Aptroot, op basalt; Oosterhesselen, algemene begraafplaats, coörd. 244.4-530.5, 29-4-2011, A. Aptroot, op leisteen; Sabina, dijk Volkerak, o.a. coörd. 86.1-409.9, 20-7-2011, A. Aptroot, op basalt; Mechelen, begraafplaats, coörd. 193.1-

312.1, 12-9-2009, A.M. Brand, op leisteen van graf; Mechelen, RK kerk, coörd. 192.9-311.9, 12-9-2009, A.M. Brand, op zandsteen van bovenzijde van muurtje om kerk (O-zijde).

Xanthoparmelia tinctina: Sabina, dijk Volkerak, coörd. 86.2-410.2, 21-5-2011, A. Aptroot, op basalt.

Xanthoparmelia verruculifera: Heeschwijk kasteel, coörd. 158.6-407.4, 22-10-2010, A. Aptroot, op zandsteen; Sabina, dijk Volkerak, coörd. 86.2-410.6, 21-5-2011, A. Aptroot, op basalt; Gooilust, coörd. 137.5-471.3, 2010, A. Aptroot; Hilverbeek, coörd. 137.5-472.4, 2010, A. Aptroot; Voorne, Vierpolders, Mosterdijk (bij Achterdijk), coörd. 70.9-431.6, 26-8-2009, A.M. Brand, op dakpannen van schuur (alleen van afstand gezien); Leusden-Zuid, coörd. 156-458, 1-2011, A. van den Bremer, det. J.L. Spier, op baksteen.

Xanthoria ulophylodes: Urk, Staartweg, coörd. 170.3-520.2, 16-1-2011, A. Aptroot, op es.

We willen alle waarnemers danken voor hun bijdrage, Kok van Herk voor het becommentariëren van de tekst en Arjan de Groot voor de illustraties.

Literatuur

Aptroot, A, A.M. Brand, C.M. van Herk & L.B. Sparrius. 2009. Veranderingen in de checklist van de Nederlandse korstmossen en korstmosparasieten. *Buxbaumiella* 82: 6-13.

Maas Geesteranus, R.A. 1954. Revision of the lichens of the Netherlands. I. *Parmeliaceae*. *Blumea* 6: 1-199.

Auteursgegevens

L.B. Sparrius, Vrijheidslaan 27, 2806 KE Gouda, sparrius@blwg.nl
A. Aptroot, Gerrit van der Veenstraat 107, 3762 XK Soest, andreaptroot@gmail.com
A.M. Brand, Klipperwerf 5, 2317 DX Leiden, a.maartenbrand@gmail.com

Abstract

New records of rare lichens and lichenicolous fungi in 2009, 2010 and 2011

A report on records of 186 species of rare lichens in the Netherlands over the period 2009-2011 is given as a supplement to other small papers on new and rare species in *Buxbaumiella* that appeared over the last couple of years. The most notable species are *Phlyctis agelaea* and *Porina borrieri*, that were rediscovered after more than 100 and 50 years of absence respectively.